

Pauline Schreuder

Lotty Eldering, *Cultuur en opvoeding. Interculturele pedagogiek vanuit ecologisch perspectief*. Rotterdam: Lemniscaat 2002. ISBN 90 5637 428 1, 301 blz., 29,95 Euro.

In het begin van 2002 verscheen deze monografie op het gebied van de interculturele pedagogiek voor het Nederlandse taalgebied. Lotty Eldering, emeritus hoogleraar interculturele pedagogiek aan de Rijksuniversiteit Leiden schreef een overzichtswerk, gebaseerd op 25 jaar onderzoek op het gebied van allochtonen (migranten) en opvoeding, met als doel om bij studenten, docenten en professionals de kennis over en de culturele sensitiviteit ten aanzien van allochtone ouders en kinderen te vergroten. Niet eerder is in het Nederlands taalgebied een dergelijk interdisciplinair boek geschreven, en het boek voorziet daarom in een behoefte die waarschijnlijk door veel docenten en studenten gevoeld wordt.

De schrijfstijl, de hoofdstukindeling en de aparte kaders met illustratieve voorbeelden maken de didactische bedoelingen van de auteur duidelijk. *Cultuur en opvoeding* is sterk beschrijvend van aard: de lezer wordt meegenomen langs diverse aspecten die het leven van allochtonen in Nederland mede bepalen. Sociale positie, de rol van religie, de betekenis van verwantschapssystemen en opvattingen over sociale rollen en opvoedingsdoelen zijn voorbeelden van aspecten die besproken worden.

Eldering schrijft vanuit wat zij een ecologisch perspectief noemt. Gebaseerd

op modellen van respectievelijk Bronfenbrenner en Harkness en Super wijst zij op het belang van zowel de psychologische disposities van ouders als de fysieke, sociale, culturele en religieuze omgevingskenmerken voor de manier waarop ouders en kinderen met elkaar omgaan. De aanduiding hiervan als een theoretisch kader suggereert mijns inziens dat de betekenis van de omgevingsvariabelen op een specifieke manier geïnterpreteerd wordt. Dit gebeurt echter niet.

De opbouw van het boek volgt de lijn van meer algemene naar meer specifieke zaken, maar ook binnen de hoofdstukken wisselen het algemene en het concrete elkaar af. Na een korte inleiding beschrijft hoofdstuk 2 de identificatiecriteria voor 'allochtonen' en in het kort de migratiegeschiedenissen van Surinamers, Antillianen, Marokkanen en Turken. Dit zijn ook de belangrijkste bevolkingsgroepen die in de rest van het boek aandacht krijgen. De groep Surinamers wordt daarbij opgedeeld in Creoolse en Hindostaanse Surinamers.

In hoofdstuk 3 (Theoretisch kader) wordt aandacht besteed aan uiteenlopende theorieën en begrippen. Eerst komen begrippen als multiculturele samenleving, integratie, assimilatie en cultuur aan bod. Vervolgens worden Bronfenbrenners ecologisch model (een verwarrende benaming voor niet-ingewijden) en het begrip *developmental niche* (is daar echt geen Nederlands woord voor?) van Harkness en Super uitgelegd. Tot slot gaat Eldering nog in op het begrip 'risicofactoren' in relatie tot het welzijn en de opvoeding in (migranten)gezinnen.

De belangrijkste kenmerken van de islam en het hindoeïsme komen in hoofdstuk 4 aan bod; daarbij worden niet alleen de fundamentele ideeën besproken maar ook de manier waarop deze religies in Nederland beleefd en geïmplementeerd worden (een mooi voorbeeld van de eerder genoemde afwisseling van het algemene met het concrete). In hoofdstuk 5 wordt uitgebreid aandacht besteed aan het leven van bovengenoemde groepen allochtonen in Nederland. Daarbij staan maatschappelijke participatie en culturele oriëntatie op de voorgrond door het bespreken van aspecten, zoals huisvesting, sociale positie, taal en culturele identiteit en familieverplichtingen.

Hoofdstuk 6 (Crossculturele verschillen in opvoeding) geeft een overzicht van onderzoek naar de wijze waarop in diverse culturen kinderen worden grootgebracht. Het vormt de achtergrond voor hoofdstuk 7 (Opvoeding in allochtone gezinnen), waarin de leef- en denkwijzen van de grootste groepen allochtonen in Nederland worden beschreven. Het hoofdstuk over adolescentie (hoofdstuk 8) staat sterk in het teken van opvattingen over seksualiteit en huwelijk, maar besteedt ook aandacht aan school, werk en vrije tijdsbesteding. Tot slot bespreekt hoofdstuk 9 enkele risicofactoren en probleemgedrag, zoals acculturatieconflicten, het wegvallen van een sociaal netwerk en gok-, drugs- of alcoholverslaving, met veel aandacht voor zaken zoals uithuwelijking en schending van de familie-eer.

Cultuur en opvoeding is een informatief boek, maar de informatierijkdom heeft ook zijn keerzijde. Het boek mist een rode draad en door dit gemis is het moeilijk om de betekenis van de veelvuldig genoemde percentages of de relevantie van het ene of het andere onderzoek in te schatten. Een zorgvuldige weergave van een antropologisch onderzoek uit 1994 over verwantschapssystemen in pre-industriële samenlevingen, bijvoorbeeld, betreft met name gegevens uit de jaren 1930-1940. Alhoewel deze beschrijvingen op zich boeiend zijn, is de functie ervan niet zonder meer helder. In hoeverre de situatie in die samenlevingen in de loop van de 20ste eeuw is veranderd en wat de betekenis daarvan is voor het begrijpen van de leefsituatie van allochtonen in Nederland, blijft impliciet.

Dit voorbeeld laat zien dat het boek *Cultuur en opvoeding* een sturend theoretisch en normatief kader mist van waaruit de auteur de onderzoeken interpreteert, problematiseert en een handelingsperspectief geeft. De modellen van

Bronfenbrenner en Harkness en Super beschrijven dat verschillende factoren de opvoeding beïnvloeden - zoals religieuze en culturele oriëntaties, sociale omgeving en sociale status, maatschappelijke positie en het welbevinden van het gezin - maar helpen niet om te differentiëren tussen de verschillende invloeden die deze factoren kunnen hebben. De betekenis van die modellen in dit boek is dan ook minimaal: het boek zou zonder deze modellen mijns inziens nauwelijks anders zijn geworden. Want dat opvoeding niet alleen een dyadisch proces tussen opvoeder en kind behelst, maar in sterke mate mede wordt bepaald door allerlei factoren in en om het gezin, mag toch geen verrassing heten.

Naarmate het boek vordert, wordt het gemis aan een sturende theorie en een problematiserende benadering groter. De vergelijking tussen allochtone en autochtone gezinnen in Nederland wordt soms wel en soms niet gemaakt, en met name in de laatste twee hoofdstukken over respectievelijk adolescentie, en risicofactoren en probleemgedrag is dat hinderlijk. Onduidelijk blijft hoe de problemen van allochtone adolescenten zich verhouden tot de problemen van autochtone adolescenten en dat leidt ertoe dat de lezer uiteindelijk niet veel wijzer wordt over de ernst en omvang van de problemen, laat staan over mogelijke handelingsperspectieven.

Mijn eendoordeel is niet eenduidig. Het boek is helder geschreven en zeer informatief, en biedt allerlei aanknopingspunten voor iedereen die meer wil weten over cultuurverschillen met betrekking tot opvoeding, in het bijzonder voor de Nederlandse situatie. Dat is een belangrijk positief punt, vooral gezien het feit dat het in het Nederlands taalgebied tot voor kort ontbrak aan een dergelijk overzichtswerk. Of het boek, zoals beoogd, inderdaad bijdraagt aan een grotere culturele sensitiviteit is nog maar de vraag: informatie alléén kan immers door de lezer naar believen gebruikt worden, dus ook voor afwijzing of zelfs ridiculisering. Het gemis aan een interpretatief theoretisch kader dat de blik van de lezer stuurt, dat spanningsvelden aanwijst en dat culturele verscheidenheid problematiseert, is groot en laat uiteindelijk de toekomstige praktiserende (ortho)pedagoog toch in de kou staan. Juist gezien de actualiteit van de problematiek is dat jammer.